

DATOS IDENTIFICATIVOS

Fisioterapia manipulativa articular

Materia	Fisioterapia manipulativa articular			
Código	P05G170V01402			
Titulación	Grao en Fisioterapia			
Descritores	Creditos ECTS	Sinale	Curso	Cuadrimestre
	9	OB	2	2c
Lingua de impartición				
Departamento	Bioloxía funcional e ciencias da saúde			
Coordinador/a	Gutiérrez Nieto, Manuel			
Profesorado	Abalo Núñez, María del Rocío Gutiérrez Nieto, Manuel Nóvoa Castro, Borja			
Correo-e	mgnieto@uvigo.es			
Web				
Descrición xeral				

Competencias

Código	
B1	Coñecer e comprender a morfoloxía, a fisioloxía, a patoloxía e a conduta das persoas, tanto sas coma enfermas, no medio natural e social.
B2	Coñecer e comprender as ciencias, os modelos, as técnicas e os instrumentos sobre os que se fundamenta, articula e desenvolve a fisioterapia.
B3	Coñecer e comprender os métodos, procedementos e actuacións fisioterapéuticas, encamiñados tanto á terapéutica propiamente dita, a aplicar na clínica para a reeducación ou recuperación funcional, como á realización de actividades dirixidas á promoción e mantemento da saúde.
B5	Valorar o estado funcional do paciente, considerando os aspectos físicos, psicolóxicos e sociais.
B7	Deseñar o plan de intervención de fisioterapia atendendo a criterios de adecuación, validez e eficiencia.
B8	Executar, dirixir e coordinar o plan de intervención de fisioterapia, utilizando as ferramentas terapéuticas propias e atendendo á individualidade do usuario.
B9	Avaliar a evolución dos resultados obtidos co tratamento en relación cos obxectivos marcados.
B14	Incorporar os principios éticos e legais da profesión na práctica profesional así como integrar os aspectos sociais e comunitarios na toma de decisións.
B15	Participar na elaboración de protocolos asistenciais de fisioterapia baseada na evidencia científica.
B19	Comunicarse de modo efectivo e claro, tanto de forma oral coma escrita, cos usuarios do sistema sanitario así como con outros profesionais.
C7	Coñecer e comprender as bases físicas dos distintos axentes físicos e as súas aplicacións en Fisioterapia
C16	Coñecer e comprender os cambios estruturais, fisiolóxicos, funcionais e de conduta que se producen como consecuencia da intervención da Fisioterapia
C19	Coñecer e comprender os Procedementos fisioterapéuticos baseados en Métodos e Técnicas específicos de actuacións fisioterapéuticas a aplicar nas diferentes patoloxías de todos os aparatos e sistemas, e en todas as da saúde, e na prevención da enfermidade. Tales métodos están referidos, entre outros: aos procesos neurolóxicos; do aparato locomotor (terapias manuais, terapias manipulativas articulares, oteopatía e quiropraxia); do aparato respiratorio; do sistema cardiocirculatorio; ás alteracións da estática e a dinámica; aos métodos específicos ortopédicos; e ás técnicas terapéuticas reflexas, alternativas ou complementarias afines ao campo de competencia da Fisioterapia
C20	Adquisición de vocabulario propio no campo da Fisioterapia
C21	Adquirir formación científica básica en investigación
C35	Valorar o estado funcional do paciente/usuario, considerando os aspectos físicos, psicolóxicos e sociais

C37	Deseñar o Plan de Intervención de Fisioterapia. Elaborar un Plan específico de Intervención de Fisioterapia empregando habilidades de resolución de problemas e razoamento clínico: en consonancia cos recursos dispoñibles; formulando os obxectivos de intervención co usuario e, no seu caso, coas persoas significativas do seu entorno, recollendo as súas expectativas respecto da atención; seleccionando os protocolos ou procedementos máis adecuados á atención planificada, atendendo a criterios de adecuación, validez e eficiencia
C38	Executar, dirixir e coordinar, o Plan de Intervención de Fisioterapia, atendendo ao principio da individualidade do usuario e utilizando as ferramentas terapéuticas propias da Fisioterapia, é dicir, o conxunto de métodos, procedementos, actuacións e técnicas que mediante a aplicación dos medios físicos: curan, recuperan, habilitan, rehabilitan, adaptan e readaptan ás persoas con deficiencias, limitacións funcionais, discapacidades e minusvalías; preveñen as enfermidades e promoven a saúde ás persoas que queren manter un nivel óptimo de saúde
C39	Avaliar a evolución dos resultados obtidos co tratamento de Fisioterapia en relación aos obxectivos marcados e aos criterios de resultados establecidos. Para iso será necesario: definir e establecer os criterios de resultados; realizar a valoración da evolución do paciente/usuario; rediseñar os obxectivos segundo a valoración, si é preciso; e adecuar o plan de intervención ou tratamento aos novos obxectivos, no seu caso
C44	Incorporar á cultura profesional os principios éticos e legais da profesión
C45	Incorporar a investigación científica e a práctica baseada na evidencia como cultura profesional
C49	Afrontar o estrés, o que supón ter capacidade para controlarse a si mesmo e controlar a contorna en situacións de tensión
C51	Motivar a outros. O que supón ter a capacidade de xerar nos demais o desexo de participar activamente e con ilusión en calquera proxecto ou tarefa
C52	Aplicar os principios ergonómicos ou de hixiene postural no desenvolvemento da súa actividade
D1	Comunicación oral e escrita nas linguas cooficiais da Comunidade Autónoma.
D2	Capacidade de análise e síntese.
D3	Capacidade de organización e planificación.
D4	Capacidade de xestión da información
D5	Resolución de problemas
D6	Toma de decisións
D7	Coñecementos de informática relativos ao ámbito de estudo
D9	Compromiso ético
D10	Traballo en equipo
D11	Habilidades nas relacións interpersoais
D12	Razoamento crítico
D13	Recoñecemento da diversidade e a multiculturalidade.
D15	Aprendizaxe autónoma
D16	Motivación por a calidade.
D17	Adaptación a novas situacións
D18	Creatividade
D19	Iniciativa e espírito emprendedor
D20	Liderado
D23	Traballar con responsabilidade
D24	Manter unha actitude de aprendizaxe e mellora
D25	Manifestar respecto, valoración e sensibilidade ante o traballo dos demais
D27	Manifestar discreción
D28	Mostrar a súa orientación ao paciente/usuario
D29	Axustarse aos límites da súa competencia profesional
D30	Desenvolver a capacidade para organizar e dirixir

Resultados de aprendizaxe

Resultados previstos na materia	Resultados de Formación e Aprendizaxe			
Explicar o concepto de Terapia Manual	B2	C7		
	B3	C19		
Realizar a clasificación e descripción das técnicas de Terapia manual	B3	C19		
		C20		
Identificar as indicacions e contraindicacions das técnicas de Terapia Manual	B1	C7		
		C16		
Explicar o concepto de disfunción somática e as teorías que a sustentan	B1	C7		
	B2			
Identificar as diferencias entre síndrome radicular e pseudorradicular, así como as súas manifestacións e tratamentos	B1	C7	D2	
	B3	C16	D4	
	B5	C19	D5	
		C20	D12	
Describir as lesións sacroilíacas e iliosacras e as restricións da columna	B2	C7		
Describir os protocolos de valoración das restricións a nivel da pelvis e da columna	B7	C37		
	B15			

Describir os protocolos de manipulación con impulso, lumar roll, dog tecnic e manipulación cervical en decúbito supino e en sedestación	B7 B15	C37	
Realizar a valoración da pelvis, interpretar os resultados, determinar e aplicar o tratamento con tecnicas de Mitchell, avaliar os resultados	B5 B7 B8 B9 B14 B15 B19	C35 C37 C38 C39 C49 C52	D1 D2 D3 D4 D5 D6 D9 D11 D12 D13 D15 D17 D18 D19 D23 D24 D25 D27 D28 D29 D30
Realizar a valoración da vertixe, Insuficiencia vertebrobasilar e pares cranais e interpretar os resultados	B5 B7	C35 C37 C49 C52	D2 D4 D5 D6 D9 D12 D15 D17 D23 D24 D25 D27 D28 D29
Realizar a valoración da columna lumbar dorsal e cervical, interpretar os resultados e aplicar o tratamento de manipulación con impulso. Avaliar os resultados do tratamento.	B5 B7 B8 B9 B14 B15 B19	C35 C37 C38 C39 C49 C52	D1 D2 D3 D4 D5 D6 D9 D11 D12 D13 D15 D16 D17 D18 D19 D23 D24 D25 D27 D28 D29 D30

Extraer información relevante de artículos científicos sobre a terapia manual, expoñendo e defendendo o resultado

B2 C16 D1
 B3 C19 D2
 B14 C20 D3
 B15 C21 D4
 B19 C44 D5
 C45 D6
 C49 D7
 C51 D9
 D10
 D11
 D12
 D15
 D16
 D17
 D18
 D20
 D23
 D24
 D25
 D30

Contidos

Tema	
TEMA 1: TERAPIA MANUAL	1.1.Terapia manual. Concepto. 1.2.Principios biomecánicos, leis de Freette, eixos teóricos da pelve.
TEMA 2: DISFUNCIÓN SOMÁTICA	2.1. Disfunción somática. Concepto. 2.1.2. Receptores sensitivos capsuloligamentosos. 2.1.3. Inervación da cápsula articular. 2.1.4. Interacción central dos mecanorreceptores e os impulsos nociceptivos. 2.1.5. Facilitación medular. 2.2. Teoría do mecanismo lesional. 2.2.1. Mecanismo dos receptores capsuloligamentosos. 2.2.2. Mecanismo dos fusos neuromusculares. 2.3. Tipos de disfuncións, características. 2.3.1. Disfunción primaria e disfunción secundaria. 2.4. Repercusións das disfuncións somáticas. 2.5. Acción das manipulacións. Acción mecánica e acción reflexa.
TEMA 3: CLASIFICACIÓN E DESCRIPCIÓN DAS TÉCNICAS. INDICACIÓNS.	3.1.Clasificación e descripción das técnicas de terapia manual. 3.1.2. Técnicas estruturais. 3.1.3. Técnicas funcionais. 3.2 Indicacións e contraindicacións.
TEMA 4: AVALIACIÓN DO PACIENTE	4.1. Anamnese. Valoración estática. Palpación. Valoración dinámica. Exame neurolóxico.
TEMA 5: TERAPIA MANUAL EN PELVE.	5.1. Exploración. Test para descartar patoloxías. 5.1.1. Lesións sacroilíacas, valoración e tratamento de: ilíaco anterior, ilíaco posterior, ilíaco aberto, ilíaco pechado. Lesións de pube, valoración e tratamento. 5.1.2. Lesións sacroilíacas, valoración e tratamento de: torsión anterior, torsión posterior, sacro en flexión unilateral.
TEMA 6: TERAPIA MANUAL NA COLUMNA LUMBAR.	6.1. Introducción. 6.1.1. Fixacións articulares e hipermovilidade do raque lumbar. 6.1.2. Lesións discais. 6.2.Exploración da columna lumbar. Probas específicas. 6.3. Protocolo de manipulación lumbar. 6.3.1 Lumbar roll. 6.3.2. Técnica semidirecta en sedestación. 6.3.3. Técnica en decúbito supino para zona dorso lumbar.
TEMA 7: TERAPIA MANUAL NA COLUMNA DORSAL.	7.1. Introducción. 7.2. Exploración da columna dorsal. Probas específicas. 7.3. Protocolo de tratamento. 7.3.1. Dog- tecnic. 7.3.2. Técnica Lift. 7.3.3. Técnica para números altas. Decúbito prono e sedestación. 7.4. Lesións costais. Valoración e tratamento.

TEMA 8: TERAPIA MANUAL NA COLUMNA CERVICAL	8.1. Introducción. 8.2. Exploración. Probas específicas. 8.2.1. Valoración da vertixe. 8.2.2. Insuficiencia vertebral. 8.2.3. Valoración pares craneais. 8.3. Protocolo de tratamento. 8.3.1. Técnica en decúbito supino. 8.3.2. Técnica en sedestación.
TEMA 9: TERAPIA MANUAL NA SINDROME RADICULAR E PSEUDORADICULAR	9.1. Características do Síndrome radicular e pseudoradicular ou espondíleo. Diferenzas entre a dor radicular e pseudoradicular. 9.2. Síndrome pseudoradicular segundo Brúgger. Síndrome espondíleo reflexo. 9.3. Dor referido. Punto doloroso. Punto gatillo miofascial. Características e tratamento.
PRÁCTICAS DE LABORATORIO: PRÁCTICA 1	Localizar en sedestación EIPS Localizar en decúbito prono EIPS, AIL, Surco Sacro, Lig. Iliolumbares, Cóccix, Lig. Sacrococcígeos y Tuberosidad isquiática
PRÁCTICAS DE LABORATORIO: PRÁCTICA 2	Localizar en Bipedestación: EIPS. En Decúbito Supino: EIAS y Tubérculos púbicos. Localizar Apófisis en Columna Repaso de localizac. en Pelvis
PRÁCTICAS DE LABORATORIO: PRÁCTICA 3	Método Jones
PRÁCTICAS DE LABORATORIO: PRÁCTICA 4	Método Jones
PRÁCTICAS DE LABORATORIO: PRÁCTICA 5	Valoración e tratamento de piramidal e psoas. Realizar os test de: compresión de ás ilíacas. Rotes Querolle, Gaenslen, Patrick. Test de flexión en bipedestación e en sedestación. Test de cadeira de Gillet.
PRÁCTICAS DE LABORATORIO: PRÁCTICA 6	Test de flexión en bipedestación. Test de flexión en sedestación. Localizar lesións en pelve.
PRÁCTICAS DE LABORATORIO: PRÁCTICA 7	Realizar protocolo de tratamento de: ilíaco anterior, ilíaco posterior, ilíaco aberto, ilíaco pechado, pube superior, pube inferior.
PRÁCTICAS DE LABORATORIO: PRÁCTICA 8	Realizar protocolo de tratamento de: torsión anterior, torsión posterior, sacro en flexión unilateral. Técnica do fusilado.
PRÁCTICAS DE LABORATORIO: PRÁCTICA 9	Localizar lesións na pelve e tratar.
PRÁCTICAS DE LABORATORIO: PRÁCTICA 10	Repaso de todos os protocolos de valoración e tratamento de pelve.
PRÁCTICAS DE LABORATORIO: PRÁCTICA 11	Columna lumbar: protocolos de valoración e tratamento (lumbar roll). Repaso: protocolos de pelve.
PRÁCTICAS DE LABORATORIO: PRÁCTICA 12	Columna lumbar: Protocolos de valoración e tratamento (Lumbar roll). Repaso: Protocolos de Pelve.
PRÁCTICAS DE LABORATORIO: PRÁCTICA 13	Columna dorsal media-baixa: protocolos de valoración e tratamento. (Dog Technique). Repaso: protocolos de C. Lumbar.
PRÁCTICAS DE LABORATORIO: PRÁCTICA 14	Repaso protocolos de pelve, C. Lumbar e C. Número media-baixa.
PRÁCTICAS DE LABORATORIO: PRÁCTICA 15	Columna dorsal alta: protocolo de valoración e tratamento en decúbito prono. Repaso: protocolos de C. Número media-baixa.
PRÁCTICAS DE LABORATORIO: PRÁCTICA 17	Columna cervical: protocolo de valoración, test da arteria vertebral. protocolo de tratamento en decúbito supino. Repaso protocolos anteriores.
PRÁCTICAS DE LABORATORIO: PRÁCTICA 16	Columna dorsal alta: protocolo de valoración e tratamento en sedestación. Repaso de protocolo de C. Número alta en decúbito prono.
PRÁCTICAS DE LABORATORIO: PRÁCTICA 18	Columna cervical: protocolo de valoración, test da arteria vertebral. Protocolo de tratamento en decúbito supino (Técnica de Ashmore) Repaso protocolos anteriores.
PRÁCTICAS DE LABORATORIO: PRÁCTICA 19	Protocolos de valoración e tratamento de pelve; C. Lumbar, C. Número e C. Cervical (repaso).
PRÁCTICAS DE LABORATORIO: PRÁCTICA 20	Protocolos de valoración e tratamento de pelve; C. Lumbar, C. Número e C. Cervical (repaso).
PRÁCTICAS DE LABORATORIO: PRÁCTICA 21	Protocolos de Valoración e tratamento de pelve; C. Lumbar, C. Número e C. Cervical (repaso).
PRÁCTICAS DE LABORATORIO: PRÁCTICA 22	Protocolos de Valoración e tratamento de pelve; C. Lumbar, C. Número e C. Cervical (repaso).

Planificación

	Horas na aula	Horas fóra da aula	Horas totais
Prácticas de laboratorio	42	56	98

Traballos tutelados	1	23	24
Sesión maxistral	30	68	98
Actividades introdutorias	2	0	2
Probas de resposta longa, de desenvolvemento	2	0	2
Probas prácticas, de execución de tarefas reais e/ou simuladas.	1	0	1

*Os datos que aparecen na táboa de planificación son de carácter orientador, considerando a heteroxeneidade do alumnado.

Metodoloxía docente

	Descrición
Prácticas de laboratorio	Utilizarase a demostración experimental, a estratexia de simulación, o tratamento didáctico de erros e adestramento sistemático. O profesor fará a demostración de como se debe realizar a valoración e/ou o protocolo de tratamento, a continuación os alumnos realizarán por parellas a práctica entre eles, sendo corrixis polo profesor e aclarando todas as dúbidas que poidan xurdir. Na corrección terase en conta por unha parte a posición do usuario/paciente, as tomas e contratomas realizadas, así como a execución da manobra e por outra parte a altura da mesa de tratamento e a postura do alumno que está a realizar a práctica. Así mesmo, terase en conta a actitude do alumno.
Traballos tutelados	Os alumnos deberán elaborar, asistir a titorías, expoñer e defender un traballo. Cada grupo de acordo co profesor fará o traballo cunha orientación específica. Utilizarase a plataforma Tema.
Sesión maxistral	As clases teóricas serán participativas e utilizarase a consulta didáctica, debate, estudo de casos e estratexias de resolución de problemas. O alumno terá á súa disposición na plataforma Tema os apuntamentos elaborados polo profesor que lle servirán de guía.
Actividades introdutorias	Actividades encamiñadas a tomar contacto e reunir información sobre o alumnado, así como a presentar a materia.

Atención personalizada

Metodoloxías	Descrición
Traballos tutelados	O alumno deberá darse de alta na plataforma Tema para o correcto seguimento da materia. TITORÍAS Ademais das titorías de grupo pequeno, considéranse as titorías de orientación e asesoramento individual: 6 horas á semana. Estas levaranse a cabo no horario e lugar indicados ao inicio da guía. Tamén se poden realizar por correo electrónico á dirección do profesor indicando en asunto: TITORÍAS mgnieto@uvigo.es Organización social do traballo: Para o desenvolvemento da docencia faranse grupos de alumnos. Gran grupo: clases teóricas e exposicións de traballos. Mediano grupo: clases prácticas de laboratorio. Pequeno grupo: elaboración de traballos. Individual: exame.
Sesión maxistral	O alumno deberá darse de alta na plataforma Tema para o correcto seguimento da materia. TITORÍAS Ademais das titorías de grupo pequeno, considéranse as titorías de orientación e asesoramento individual: 6 horas á semana. Estas levaranse a cabo no horario e lugar indicados ao inicio da guía. Tamén se poden realizar por correo electrónico á dirección do profesor indicando en asunto: TITORÍAS mgnieto@uvigo.es Organización social do traballo: Para o desenvolvemento da docencia faranse grupos de alumnos. Gran grupo: clases teóricas e exposicións de traballos. Mediano grupo: clases prácticas de laboratorio. Pequeno grupo: elaboración de traballos. Individual: exame.
Actividades introdutorias	O alumno deberá darse de alta na plataforma Tema para o correcto seguimento da materia. TITORÍAS Ademais das titorías de grupo pequeno, considéranse as titorías de orientación e asesoramento individual: 6 horas á semana. Estas levaranse a cabo no horario e lugar indicados ao inicio da guía. Tamén se poden realizar por correo electrónico á dirección do profesor indicando en asunto: TITORÍAS mgnieto@uvigo.es Organización social do traballo: Para o desenvolvemento da docencia faranse grupos de alumnos. Gran grupo: clases teóricas e exposicións de traballos. Mediano grupo: clases prácticas de laboratorio. Pequeno grupo: elaboración de traballos. Individual: exame.
Prácticas de laboratorio	O alumno deberá darse de alta na plataforma Tema para o correcto seguimento da materia. TITORÍAS Ademais das titorías de grupo pequeno, considéranse as titorías de orientación e asesoramento individual: 6 horas á semana. Estas levaranse a cabo no horario e lugar indicados ao inicio da guía. Tamén se poden realizar por correo electrónico á dirección do profesor indicando en asunto: TITORÍAS mgnieto@uvigo.es Organización social do traballo: Para o desenvolvemento da docencia faranse grupos de alumnos. Gran grupo: clases teóricas e exposicións de traballos. Mediano grupo: clases prácticas de laboratorio. Pequeno grupo: elaboración de traballos. Individual: exame.

Avaliación

Descrición	Cualificación	Resultados de Formación e Aprendizaxe

Prácticas de laboratorio	Exame práctico: Realizar o protocolo de valoración de pelve e o seu tratamento. O protocolo de valoración e tratamento en columna.	45	B5 B7 B8 B9 B14 B15 B19	C35 C37 C38 C39 C49 C52	D1 D2 D3 D4 D5 D6 D9 D11 D12 D13 D15 D16 D17 D18 D19 D23 D24 D25 D27 D28 D29 D30
Traballos tutelados	A realización, asistencia a titorías, exposición e defensa do traballo é obrigatoria para superar a materia. Valorarase a participación nas titorías do traballo, a exposición e defensa, a formulación e análise realizada, así como a súa redacción e a utilización de fontes bibliográficas.	10	B2 B3 B14 B15 B19	C16 C19 C20 C21 C44 C45 C49 C51	D1 D2 D3 D4 D5 D6 D7 D9 D10 D11 D12 D15 D16 D17 D18 D20 D23 D24 D25 D30
Sesión maxistral	Exame teórico: consta de 5 preguntas, non podendo deixar ningunha sen contestación efectiva.	45	B1 B2 B3 B5 B7 B15 B19	C7 C16 C19 C20 C35 C37	D2 D4 D5 D12

Outros comentarios sobre a Avaliación

Para poder presentarse a examen teórico e práctico en calquera das dúas convocatorias é obrigatorio realizar, asistir as titorías, expoñer e defender o traballo nas datas que se establezan ao principio da docencia da materia.

Para poder presentarse ao exame práctico o alumno debe realizar o exame teórico.

Para superar a materia o alumno debe ter superados o exame teórico e práctico de forma independente.

Aos alumnos que non superen a materia gardaráselles a parte superada para a segunda convocatoria dentro do mesmo ano académico.

Bibliografía. Fontes de información

Hoppenfeld S., **Exploración física de la columna vertebral y extremidades**, México: El Manual Moderno; 1997,

Parsons J, Marcer N., **Osteopatía. Modelos de diagnóstico, tratamiento y práctica**, Madrid: Elsevier; 2007,

Ricard F, Salle J., **Tratado de osteopatía.**, 3ª ed. Madrid: Panamericana; 2003,

Dvorak J, Dvorak V., **Medicina manual. Diagnóstico**, Barcelona: Scriba S.A; 1993,

Gibbons P, Tehan P., **Manipulación de la columna, el torax y la pelvis**, Madrid: Mc Graw-Hill Interamericana; 2002,

Le Corre F, Raegot E., **Manipulaciones vertebrales.**, 2ª ed. Barcelona: Masson; 1995,

Chaitow L, Fritz S., **Cómo conocer, localizar y tratar los puntos gatillo miofasciales.**, Barcelona: Elsevier; 2008,

Petty N, Moore G., **Exploración y evaluación neuromusculoesquelética.**, 2ª ed. Madrid: McGraw-Hill Interamericana; 2003,

Meadows J.T., **Diagnóstico diferencial en Fisioterapia.**, Madrid: Interamericana McGraw-Hill; 2000,

Torres Cueco R., **La Columna Cervical síndromes clínicos y su tratamiento manipulativo.** Madrid: Ed Medica Panamericana; 2008,

Seco J. [Dir.], **Métodos Específicos de Intervención en Fisioterapia. Serie Sistema Músculo-Esquelético, Volumen I.** Ed. Panamericana. Madrid. 2015.,

Recomendaciones
